

POSTANOWIENIE

Dnia 12 stycznia 2017 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Piotr Prusinowski (przewodniczący)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

SSA Marek Procek (sprawozdawca)

w sprawie z powództwa H. S. i T. S.

przeciwko Centrum [...]

o ustalenie, odszkodowanie i wynagrodzenie,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Společnych i Spraw Publicznych w dniu 12 stycznia 2017 r.,

zażalenia powodów na postanowienie Sądu Apelacyjnego w [...]

z dnia 3 sierpnia 2016 r., sygn. akt III APz .../16,

1. oddala zażalenia;

2. odmawia pełnomocnikowi powodów z urzędu radcy prawnemu P. H. przyznania kosztów nieopłaconej pomocy prawnej świadczonej na rzecz powodów w postępowaniu zażaleniowym.

UZASADNIENIE

Postanowieniem z dnia 20 kwietnia 2015 r. Sąd Okręgowy w [...] w punkcie 1 odrzucił skargę powódki H. S. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego z dnia 20 lutego 2015 r., utrzymującego w mocy postanowienie referendarza sądowego z dnia 14 stycznia 2015 r. w przedmiocie oddalenia wniosku powódki o zwolnienie od kosztów sądowych ponad opłatę stosunkową od apelacji oraz o ustanowienie pełnomocnika

z urzędu, zaś w punkcie 2 odrzucił skargę powoda T. S. o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego postanowienia Sądu Okręgowego w [...] z dnia 24 lutego 2015 r., utrzymującego w mocy postanowienie referendarza sądowego z dnia 14 stycznia 2015 r. w przedmiocie oddalenia wniosku powoda o zwolnienie od kosztów sądowych ponad opłatę stosunkową od apelacji oraz o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

W piśmie z dnia 15 marca 2015 r. powodowie osobiście wnieśli skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem postanowień z dnia 20 lutego 2015 r. oraz z dnia 24 lutego 2015 r.

Zarządzeniem z dnia 24 marca 2015 r. powodowie wezwani zostali do usunięcia barków formalnych skarg poprzez złożenie ich trzech odpisów z załącznikami oraz wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia, w terminie 7 dni, pod rygorem odrzucenia skargi.

Pomimo odebrania wezwania w dniu 8 kwietnia 2015 r., powodowie nie wskazali wartości przedmiotu zaskarżenia.

Skoro zatem, powodowie nie uzupełnili w określonym terminie braków formalnych skargi, Sąd Okręgowy, na mocy art. 424⁶ § 3 k.p.c., orzekł jak w sentencji.

W zażaleniu na przedstawione postanowienie, profesjonalny pełnomocnik powodów z urzędu - radca prawny, zarzucając Sądowi Okręgowemu sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego oraz naruszenie art. 130 § 1 k.p.c. poprzez jego niezastosowanie, wniósł o uchylenie postanowienia w całości oraz o zasądzenie wynagrodzenia za zastępstwo procesowe w postępowaniu zażaleniowym według norm przepisanych, oświadczając, że nie otrzymał wynagrodzenia od powódki ani też od powoda w całości lub w części oraz jest podatnikiem podatku VAT.

W uzasadnieniu zażalenia, powołując się na pogląd prawny wyrażony w uchwale połączonych Izb Cywilnej oraz Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 1976 r., podniósł, że powodowie w terminie właściwym do zaskarżenia postanowienia z dnia 24 lutego 2014 r. wnieśli zamiast zażalenia pismo procesowe błędnie nazwane skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem. Dodał także, iż z uwagi na fakt, że w aktach sprawy znajduje się odpis

pisma z dnia 22 grudnia 2015 r. określającego wysokość dochodzonych przez powodów sum pieniężnych, a dokument ten znalazł się w aktach sprawy dopiero po wydaniu zaskarżonego postanowienia, to postanowienie powinno być uchylone, skoro zażalenie nie zawierało wady formalnej. W powyższej sytuacji – zdaniem skarżącego – znaleźć powinien zastosowanie art. 130 § 1 zd. 2 k.p.c.

W piśmie procesowym z dnia 21 października 2016 r. pełnomocnik procesowy skarżących podkreślił, że „w uzasadnieniu zażalenia uzasadnił, dlaczego niecelowe jest wniesienie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku i że wniósł również zażalenie”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zażalenie nie zasługuje na uwzględnienie.

Odnosząc się do motywów przytoczonych w uzasadnieniu zażalenia oraz w piśmie procesowym z dnia 21 października 2016 r., wypada przypomnieć, że Sąd Okręgowy w postanowieniach z dnia 20 lutego 2014 r. oraz z dnia 24 lutego 2014 r., na podstawie art. 398²² § 1, art. 398²³ § 1 w zw. z art. 385 w zw. z art. 397 § 2 k.p.c., utrzymał w mocy zaskarżone postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych oraz o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Przedmiotowe postanowienia zostały doręczone powodom z pouczeniem, iż zażalenie nie przysługuje.

Istotnie, na podstawie art. 398²³ § 2 k.p.c., w wypadku wniesienia skargi na orzeczenie referendarza sądowego odpowiednie zastosowanie znajdują przepisy o zażaleniu. Skarga ta, zawiera elementy dewolutywności, gdyż sąd, który ją rozpoznaje, stosuje przepisy o zażaleniu, czyli przepisy, które kształtują postępowanie skargowe, jako odwoławcze. Odesłanie do przepisów o zażaleniu oznacza także odpowiednie stosowanie przepisów o apelacji (art. 397 § 2 k.p.c.). Natomiast do samej skargi, tj. jej formy, terminów czy sposobu wniesienia, przepisy o zażaleniu nie znajdują zastosowania. Odesłanie do przepisów o zażaleniu odnosi się do samego postępowania skargowego, gdyż sąd rozpoznający skargę funkcjonalnie orzeka jako sąd drugiej instancji, tj. tak, jak sąd, który rozpoznaje środek odwoławczy - zażalenie. Oznacza to, że postanowienie sądu okręgowego

wydane w drugiej instancji w wyniku rozpoznania skargi na orzeczenie referendarza sądowego jest niezaskarżalne zażaleniem. Otóż bowiem, na podstawie art. 394¹ § 1 i § 2 k.p.c., zażalenie przysługuje na postanowienie Sądu drugiej instancji odrzucające skargę kasacyjną oraz skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, a także na postanowienia kończące postępowanie w sprawie, które nie są postanowieniami w przedmiocie odrzucenia pozwu lub umorzenia postępowania (od nich przysługuje skarga kasacyjna), a także nie są postanowieniami wydanymi w wyniku rozpoznania zażalenia na postanowienie sądu pierwszej instancji i pod warunkiem, że jest to sprawa, w której przysługuje skarga kasacyjna. Skoro zaś na postanowienie Sądu drugiej instancji utrzymujące w mocy postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego nie przysługuje zażalenie do Sądu Najwyższego, to potencjalnie wniesiony w tym zakresie środek zaskarżenia należałoby uznać za niedopuszczalny i tym samym podlegający odrzuceniu z mocy art. 394¹ § 3 w zw. z art. 398²¹ w związku z art. 373 i 370 k.p.c.

Mając zapewne na względzie przedstawione wyżej okoliczności powodowie w piśmie procesowym z dnia 15 marca 2015 r. jednoznacznie i kilkakrotnie (powołując odpowiednią podstawę prawną) stwierdzili, że wnoszą skargę na niezgodność z prawem postanowień Sądu Okręgowego utrzymujących w mocy zaskarżone przez nich postanowienie referendarza sądowego.

Zgodnie z przepisami ustawy z dnia 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny, ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. Nr 155, poz. 1037), skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia przysługuje tylko od prawomocnych wyroków sądu drugiej instancji kończących postępowanie w sprawie oraz od postanowień co do istoty sprawy kończących postępowanie, wydanych przez sąd drugiej instancji w postępowaniu nieprocesowym, w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności orzeczeń sądów państw obcych oraz w postępowaniu o uznanie i stwierdzenie wykonalności wyroku sądu polubownego wydanego za granicą lub ugody zawartej przed sądem polubownym za granicą. Od innych prawomocnych orzeczeń, w tym postanowień incydentalnych, a także orzeczeń wydanych w

postępowaniu egzekucyjnym oraz upadłościowym i naprawczym, skarga nie przysługuje, a jeżeli przez ich wydanie została wyrządzona szkoda, strona może dochodzić jej wynagrodzenia bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, czyli przed sądem powszechnym, bezpośrednio od Skarbu Państwa, w sprawie o odszkodowanie (art. 424^{1b} k.p.c.). Unormowanie to jest zharmonizowane z art. 417¹ § 2 zd. 1 k.c., z którego jednoznacznie obecnie wynika, że jeżeli przepisy odrębne stanowią inaczej - a te właśnie tak stanowią - można dochodzić odszkodowania bez obowiązku uzyskania orzeczenia prejudycjalnego.

Zatem skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem nie może dotyczyć postanowienia Sądu drugiej instancji utrzymującego w mocy postanowienie referendarza sądowego w przedmiocie kosztów sądowych oraz na postanowienie o odmowie ustanowienia adwokata lub radcy prawnego.

Trzeba jednocześnie wskazać, że zgodnie z normą art. 424⁶ § 3 k.p.c., wniesienie skargi nieopłaconej, sporządzonej z naruszeniem art. 87¹ § 1 k.p.c. oraz nieuzupełnienie w wyznaczonym terminie braków dotyczących warunków formalnych skargi obliuguje sąd, do którego skarga wpłynęła, do jej odrzucenia.

Tak ukształtowany katalog przesłanek odrzucenia skargi przez sąd drugiej instancji jest wyczerpujący. Ocena prawidłowości i dopuszczalności skargi w innych aspektach niż wskazane w tym przepisie pozostawiona została wyłącznie Sądowi Najwyższemu.

W przedmiotowej sprawie skarżący zarządzeniem z dnia 24 marca 2015 r. zostali wezwani do uzupełnienia braków formalnych skargi przez wskazanie wartości przedmiotu zaskarżenia.

Nie ulega przy tym wątpliwości, że skargi wnioskodawców powinny zawierać wskazanie wartości przedmiotu sporu, co wynika ze stosowania w postępowaniu o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia, zgodnie z odesłaniem ujętym w art. 424¹² k.p.c., przepisów kodeksu postępowania cywilnego o skardze kasacyjnej, a zatem stosowania w tym postępowaniu art. 398⁴ § 3 k.p.c. Powołany przepis stanowi, że w sprawach o prawa majątkowe skarga powinna zawierać również oznaczenie wartości przedmiotu zaskarżenia. Nie budzi wątpliwości, że sprawa, w której zapadło kwestionowane postanowienie,

jest sprawą o prawa majątkowe, co przesądza o obowiązku wskazania wartości przedmiotu zaskarżenia również w skardze o stwierdzenie niezgodności z prawem orzeczenia wydanego w takiej sprawie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 4 lutego 2015 r., IV CZ 98/14).

W świetle powyższego, skarżący zostali prawidłowo wezwani do usunięcia braków skargi.

Co więcej, należy podnieść, że stosownie do 87¹ § 1 k.p.c., w postępowaniu przed Sądem Najwyższym obowiązuje zastępstwo stron przez adwokatów lub radców prawnych. Przymus adwokacko-radcowski dotyczy każdego postępowania przed Sądem Najwyższym, a więc także zainicjowanego skargą o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia sądu oraz toczącego się w jego ramach postępowania zażaleniowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 25 lipca 2013 r., II CZ 46/13). Sporządzenie skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego wyroku osobiście przez stronę pozbawioną zdolności postulacyjnej, w świetle art. 87¹ k.p.c., jest dotknięte brakiem nieusuwalnym i powoduje konieczność odrzucenia skargi na podstawie art. 424⁶ § 3 k.p.c. bez wzywania do uzupełnienia tego braku (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 lutego 2015 r., IV CZ 99/14).

Jak już zauważono na wstępie, w przedmiotowej sprawie skargę o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia podpisali i wnieśli osobiście skarżący powodowie, a nie ustanowiony przez nich pełnomocnik. Z akt sprawy wynika, że wnoszący skargę nie należą do kręgu podmiotów, o których mowa w art. 87¹ § 2 k.p.c. Skarga wniesiona bez zachowania wymagania przewidzianego w art. 87¹ § 1 k.p.c. jest zatem niedopuszczalna i jako taka podlega odrzuceniu z mocy art. 424⁶ § 3 k.p.c.

Dodać również trzeba, iż wyjątek przedmiotowy, o jakim mowa w art. 87¹ § 2 k.p.c., zgodnie z brzmieniem powołanego przepisu, dotyczy postępowań incydentalnych (o zwolnienie z kosztów sądowych oraz o ustanowienie adwokata lub radcy prawnego), nie ma zaś zastosowania do postępowania zainicjowanego wniesieniem skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia.

Skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia przysługuje do Sądu Najwyższego. Również Sąd Najwyższy jest sądem właściwym do rozpoznania zażalenia na postanowienia w przedmiocie odrzucenia takiej skargi, niezależnie od tego, czy odrzucenie skargi nastąpiło w sądzie pierwszej czy drugiej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 17 czerwca 2005 r., III CZ 49/05).

Z tych też przyczyn, na podstawie art. 394¹ § 1 i art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c., Sąd Najwyższy oddalił zażalenie.

Oddaleniu podlegał także wniosek pełnomocnika powodów o przyznanie kosztów pomocy prawnej udzielonej powodom z urzędu w postępowaniu zażaleniowym. Pomoc ta powinna być udzielana zgodnie z wymaganiami stawianymi profesjonalście (postanowienie Sądu Najwyższego z 14 sierpnia 1997 r., II CZ 88/97 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 listopada 2014 r., II PZ 17/14). Czynności ustanowionego z urzędu zawodowego pełnomocnika sprzeczne z zasadami profesjonalizmu nie uzasadniają przyznania mu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 lutego 1999 r., II CKN 341/98 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z 10 listopada 2011 r., III CSK 210/11). W judykaturze pogląd ten znajduje najczęściej zastosowanie, gdy środek prawny sporządzony przez profesjonalnego pełnomocnika podlega odrzuceniu z powodu wad konstrukcyjnych. Znaleźć on może jednakże również zastosowanie, gdy wniesione zażalenie nie zawiera jakichkolwiek argumentów prawnych, które uzasadniałyby jego wniesienie (por. postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2007 r., II CZ 69/07). W przedmiotowej sprawie pomoc prawna udzielona powodom polegała na sporządzeniu i wniesieniu zażalenia nie zawierającego żadnych argumentów, które uzasadniałyby wniesiony środek zaskarżenia. Radca prawny ustanowiony przez sąd dla strony w postępowaniu cywilnym powinien z pełnym wykorzystaniem wiedzy fachowej odpowiedzialnie ocenić, czy przysługujący stronie środek prawny nie jest oczywiście bezzasadny. W judykaturze wyrażony został pogląd, że adwokat ustanowiony dla strony przez sąd może odmówić sporządzenia kasacji, jeżeli byłaby ona niedopuszczalna lub oczywiście bezzasadna (tak uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 21 września 2000 r., III CZP 14/00).

Argumenty przedstawione w tej uchwale są aktualne także w przypadku odmowy sporządzenia zażalenia, jeśli zatem adwokat, mimo przekonania, że wniesiony środek prawny, jako oczywiście bezzasadny, zostanie oddalony, decyduje się na jego wniesienie, to nie może skutecznie domagać się przyznania od Skarbu Państwa kosztów udzielonej pomocy prawnej (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2007 r., II CZ 69/07).

Z przytoczonych względów, na podstawie art. 398¹⁴ w związku z art. 394¹ § 3 k.p.c. orzeczono, jak w sentencji.

kc